

Pensum til examen facultatum

Fellesdel

Etikk (1 vekttall)

I. Historisk del

- 1) Den attiske borger-soldatstaten og gresk etikk, med spesiell vekt på Aristoteles.
- 2) Fra Rom til renessansen, feudal splid og kristen enhetskultur.
- 3) Reformasjon og religiøse borgerkriger, toleransens oppkomst, begynnende verdsliggjøring.
- 4) Opplysning, revolusjon, forfatningsstat, menneskerettigheter, klassekamp og sosiale konflikter.
- 5) Romantikk, opplysningskritikk, feminisme.
- 6) Flerkulturelle samfunn, politisk liberalisme og overlappende enighet, særlig med henblikk på Rawls' rettferdighetsteori.

II. Systematisk del

- 1) Avgrensning av etikk mot dagliglivets moral og andre typer praktisk argumentasjon, normative disipliner versus deskriptive, normativ etikk versus deskriptiv etikk, normativ etikk versus andre normative disipliner (eks. jus).
- 2) Metaetikk, særlig om mulighetene for å begrunne normative utsagn (norm- og verdiutsagn), sannhet og gyldighet, kognitivism (Aristoteles, Kant, Bentham) og nonkognitivism (Hume).
- 3) Dagliglivets moralske argumentasjon, Aristoteles' dialektikk, kasuistikk, analogislutninger, det formale likhetsprinsipp, etisk relevante egenskaper, begrepet norm og hovedtyper av generelle normer, prima facie normer, normkonflikter, praktisk skjønn, reflektert likevekt.
- 4) Normative etiske teorier, riktighetskriterier i deontologiske (pliktetikk og rettighetsetikk) og teleologiske teorier (nytte-etikk og dyds-etikk), både på filosofisk og teologisk grunnlag, normativ rasjonalitet.
- 5) Normer for akademisk atferd og redelighet, herunder saklighetslære og forskningsetikk.
- 6) Eksempler (historiske og samtidige) knyttet til: Forskjells- og likebehandling på grunnlag av kjønn og rase/etnisitet; håndtering av dype uenigheter innenfor rammen av et konstitusjonelt demokrati, toleransens grenser, sivil ulydighet; forskningsetikk, særlig hentet fra menneskebehandling profesjoner, f.eks medisinsk etikk.

Litteratur:

enten

- Johansen, Vetlesen: *Innføring i etikk*. Oslo 2000.

eller

- Thommessen, Wetlesen: *Etisk tenkning*. Oslo 1996.

eller

- Truls Wyller: *Etikkens historie. En systematisk fremstilling*. Oslo 1996.

Vitenskap og rasjonalitet (1 vekttall)

I. Vitenskap og samfunn

1. Vitenskapen som institusjon. Dens rolle i dagens samfunn som kilde til:
  - A. teknologi, økonomi
  - B. politikk
  - C. utdanning, ideologi

2. Legitimering av vitenskap. Deskriptive og normative vitenskaper
  - A. Den baconske og den aristoteliske tradisjonen
  - B. Forholdet mellom grunnforskning og anvendtforskning innen ulike vitenskaper
  - C. Interne og eksterne perspektiver på vitenskapen, verdifrihetstesen og vitenskapens grenser

II. *Rasjonalitet og common sense*

1. Rasjonalitet
  - A. Typer: begrunnbarhet, eksplisitte regler, universalitet, nødvendighet
  - B. Områder: Oppfatninger, verdier, handlinger, kommunikasjon, normer og normfortolkninger
2. Konflikten mellom common sense og vitenskap innen ulike fag
  - A. naturvitenskap
  - B. samfunnsfag
  - C. humaniora, jus, teologi

III. *Bakgrunn som forutsetning for common sense og vitenskap*

1. Bakgrunn
  - A. Livsverden, horisont (Husserl)
  - B. Kropp, praksis, ferdigheter (Polanyi)
  - C. Paradigmer (Kuhn)
2. Bakgrunnens virkefelter
  - A. Tekstforståelse, normfortolkning
  - B. handling og handlingsforståelse
  - C. kommunikasjon
  - D. observasjon og datafortolkning
  - E. eksperiment og testing av teorier

IV. *Bakgrunn som hinder for rasjonalitet*

1. Begrepsdannelse og kategorisering
  - A. prototyper og taksonomier (klassifikasjonssystemer)
  - B. naturlige slag, common sense og begrepsdannelse i vitenskapen
  - C. feilslutninger
2. Skjønn og sannsynlighetsvurderinger
  - A. fordommer og heuristikker i vurderinger av sannsynligheter: Representativitet, tilgjengelighet og forankring
  - B. basisratefeil, illusoriske korrelasjoner
  - C. ekspertvurderinger: Aktuariske og kliniske metoder
3. Kommunikasjon mellom kulturer
  - A. livsformer og forståelse
  - B. etnisk og religiøs tilknytning, kjønnsperspektiver

V. *Vitenskap, formidling og objektivitet*

1. Popularisering, retorikk i fremstillinger av vitenskap, objektivitet
2. Samfunnsgrupper og interesser, kjønn, etnisitet, religion

Litteratur:

enten

- Matthias Kaiser: *Hva er vitenskap?* Oslo 2000

eller

- Jonathan Knowles: *Vitenskap, rasjonalitet og common sense*. Oslo 2000
- eller
- Jo Sivertsen: *Vitenskap og rasjonalitet*. Oslo 1996.

Teologi- og kristendomsvariant (3 vekttall)

Del I. Etikk

1. Grunnlagsetikk - fra Det gamle Testamente til i dag, en historisk fremstilling.

Temakretser:

- den naturlige lov og den åpenbarte lov
- gudsdyrkelse og etikk
- skapelsesteologi og endetidsforventning
- relativisme og fundamentalisme

2. Etikk og menneskesyn, en systematisk fremstilling.

Temakretser:

- skapelse og syndefall
- ansvarlighet og frihet
- menneske, natur og miljø

3. Etikk og samfunn/sosialeitiske problemstillinger, en systematisk fremstilling.

Temakretser:

- individ og samfunn
- teokrati og toregimentlære
- gudsrikeetikk og kallsetikk

Del II. Naturen som religiøst tegn

Pensum omfatter følgende overgrepene temakretser:

- naturens forståelighet
- verdens tilblivelse og opprettholdelse
- naturens lovmessighet og muligheten for under
- stabilitet og forandring i naturen
- forholdet mellom naturen og en særskilt åpenbaring som kilde til gudserkjennelse
- generell virkelighetsoppfatning med særlig vekt på spørsmål om det "overnaturlige"
- forholdet mellom teologiske og naturvitenskapelige fagtradisjoner

Disse overgrepene temakretsene knyttes til fire tidsepoker og deres utgaver av dem.

1. Teologi og natur i førvitenskapelig tid

- oldkirken (antikken)
- den bysantiske tradisjon
- Augustin
- Thomas

- Realisme og nominalisme
  - Reformasjonen
2. Den vitenskapelige revolusjon
    - bakgrunnen for den vitenskapelige revolusjon
    - reaksjonene på den vitenskapelige revolusjon
    - teologiske muligheter og problem i det nye verdensbildet
  3. Moderne naturvitenskap
    - romantisk naturtolkning
    - teologisk konfliktstoff omkring Darwin og utviklingslæren
    - pragmatisme og prosessfilosofi
    - naturens svekkelse som filosofisk og teologisk tema
  4. Nyere forbindelseslinjer mellom naturvitenskap og teologi
    - nye vendinger innen naturvitenskapene og ny dialog med teologien
    - forholdet mellom naturvitenskap og teologi

Del III. Historien som religiøst tegn

1. Frelsehistorie som virkelighetens enhet

Temakretser:

- Historien som pakt, løfte og oppfyllelse i Det gamle Testamentet
- Urkristendommens erfaring av å leve i en ny tid
- Augustins frelsehistoriske universalhistorie
- Senmiddelalderens millenarisme

2. Fornuft og verdslig historie utfordrer frelsehistorien som virkelighetens enhet.

Temakretser:

- Toregimentslære og fides historica
- Konflikt mellom fornuft og historie i opplysningstiden
- Sekularisert utviklingsoptimisme

3. Frelsehistoriens kritiske stilling som enhetsstiftende etter Kant.

Temakretser:

- Forståelsens historisering
- Identifikasjonen av frelsehistorie og fornuftshistorie
- Motsetningen mellom frelsehistorie og fornuftshistorie
- Teologi som vitenskap om enhet mellom frelsehistorie og verdslig historie

Litteratur:

- Christoffersen, Dokka, Wyller: Tegn og fortolkning. Oslo 1996